

„ISTRA“ IZLAZI JEDAMPUT
MJESEČNO. — UREDNIŠTVO I
UPRAVA NALAZE SE U
BOŠKOVIĆEVOJ ULICI BR. 20
PRIZEMNO LIJEVO
TELEFON BR. 5931

ISTRA

GLASILO ISTRANA U JUGOSLAVIJI

„Kad je pala crna tama
Njena j' duša pošla s nama“ (R. Katalinić-Jeretov.)

PRETPLATA: ZA CIJELU GO-
DINU 24 DIN — ZA POL GO-
DINE 12 DIN — ZA INOZEM-
STVO DVOSTRUKO. — ZA
AMERIKU 1 DOL. NA GODINU.
OGLASI SE RAČUNAJU
PO CIJENIKU.

GOD. II.

ZAGREB, DNE 23. SIJEČNJA 1930.

BROJ 1.

Istra pod Italijom

U položaju, u kom se nalazimo, u sreću s čuvstvima, koje osjećamo, teško je zboriti hladno i bez strasti. No naš cilj nije mržnja ni proti kome. Sav je naš zadatak prožet samo ljubavlju! Ljubavlju do nezaboravne rodne grude, drage naše patnice Istre, kojoj želimo mnogo, mnogo sreće, mnogo mira i zadovoljstva. I zato jer je daleko od nas svaka mržnja, držimo da ćemo moći sasvim trijezno i nepristrano, sine ira et studio, razmotriti, što je naša draga i lijepa domaja nekad imala, što je izgubila, a što sve dobila. I da li je zaista usrećena time, što je dospjela u zagrljaj četrdesetmilijunskog naroda, koji imađe za sobom ništa manje nego dvije tisuće godina staru kulturu...

Na malom onom i uskom poluotoku s divno razvedenim obalama živi do šestotisućlaka korjenitih Slavena, neprekidno od prvih dana velikih seoba naroda. Sva je zemlja u njihovim rukama izuzev nekoliko gradića uz zapadnu obalu, koji su naseljeni Latinima. Ovi su Latini također starosjedioci, a čine otprilike jednu četvrtinu sveukupnog stanovništva. Svi ovi Latini nijesu zaista izravni potomci starih Rimljana, kao što nijesu ni svi istarski Slaveni pravi unuci onih Slavena, koji su početkom osmog stoljeća napuštali skoro cijelu Istru. Tijekom stoljeća, kad bi pošasti, glad i ratovi opustošili zemlju, pritjecali bi u zapadne gradove novi doseljenici s onkraj mora, mletački kolonisti, kramari i prebjezi s grčkih ostrva. Na napuštenu su pak i neobrađenu zemlju u unutrašnjosti dolazili opet Slavenski prebjezi iz Dalmacije, Bosne i hrvatskog primorja. To regeneriranje pokrajine provadano je u nekoliko navrata, kroz ovih hiljadutista godina, ali razmjer pučanstva ostao je otprilike uvijek isti, kroz vijekove: tri četvrtine Slavena držalo je u svojim rukama čitavu pokrajinu do pod same zidine utvrđenih gradića na obali. Četvrta četvrtina, Latini, živila je unutar gradskih zidina, baveći se trgovinom i zanatima.

Primorski Latini, povezani morem s čitavim svijetom, imajući za sobom neprobojne bedeme »predzida kršćanstva«, Hrvata, smagali bi uvijek dosta vremena, da se uz svoje unosne trgovačke poslove pozabave i njegovanjem du-

ševnih svojih potreba. Slaven u unutrašnjosti, oduvijek nesklon kramarskom mešetarenju, a odan više zemlji hraniteljici, nije polagao toliku važnost na kulturu duha, iako je — bistar i nadaren od prirode — dao svijetu mnogu nemalu umnu vrijednostu, napose u doba reformacije. Ta njegova konzervativnost ili da bolje kažemo odanost majci zemlji donijela mu je tu prednost, da je kroz sve vijekove ostao svjež, čist i nepokvaren, nezaražen opačinama, u kojima je u najvećoj mjeri gurala njegova gospodarica Venecija zajedno sa svojim satelitima primorskim istarskim gradićima. Pa kad su za ilirskog preporoda dunuli iz Hrvatske i Slovenije preko Učke novi vjetrovi, glasovi buditelja i preporoditelja južnog slavenstva, nijesu u Istri naišli na degenerirani, izmoždjeni i blazirani rod zapadnjaka, prezasićenih latinskom »kulturom«, nego na narod surov, ali svjež i spreman da barjake nove ere, ere probuđenog slavenstva ponese na čelu pobjedonosnih vojski. Njegov Dobriča stoji uz bok jednog Strossmayera, njegov Spinčić rame uz rame s najistaknutijim borecima za pravu i slobodu potlačenih naroda Evrope, a da o Laginji, Mandiću i drugim nemanje vrijednim istarskim sinovima ni ne govorimo.

Ono previranje, fermentiranje i sazrijevanje u kulturnom i nacionalno-političkom pogledu, koje je u drugih naroda trajalo po čitava stoljeća, u nas je bilo brzo gotovo. Za nepunih pedeset godina Istra je bila zrela, smrviši u prah sve okove, sve zapreke, koje joj stavljahu na put stoljetni tlačitelji sa zapada i sa sjevera, kojima njeno probuđenje nije išlo nikako u račun.

Neposredno pred ratom mi smo imali sve, što jedan svjestan i kulturni narod mora da ima. Imali smo na stotine i stotine svojih, ne državnih ili od države subvencioniranih, narodnih škola, imali smo na stotine svojih Narodnih domova, središta svega kulturnoga života, u kojima se sastajalo sve što je reprezentiralo srž i snagu jednoga maloga, ali svijesnoga naroda. Imali smo bezbroj gospodarskih društava, štednih i predujavnih zadruga, vinarskih konoba, posužilnica i novčanih zavoda, koji predstavljahu apsolutnu gospodarsku neodvisnost našeg življa. Istra,

mala ona sirotina, kršna i kamenita Istra nije bila gladna nije bila pasivna. Povrh svih materijalnih i drugih dobara ne smijem propustiti podvući još nešto što je ipak najvažnije: Istra, slavenska Istra, nije nikad radala beskičmenjake, puzavce i beznačajnike. Naši su svećenici bili uzor-pastiri, i oči naroda, naši učitelji, neslomivi stupovi, preporoditelji i buditelji, naša inteligencija, skup čelik-značajeva. A narod, što da kažem? Podsjećam na slučaj Beramskih mučenika, Gortana i drugova. Narod eto, čiji sinovi, ne navršujući ni osamnaestu godinu života, daju glave, ali se ne sagibaju pred nasilnikom....

To je, eto, Istra naša imala i takva je bila, dok je nije hiljadu devetsto osamnaeste zaposjela vojska kraljevine Italije.....

Došla je kultura. Italija! Zemlja slobode, s velikim tradicijama slobodarstva i prastare, čak dvije tisuće godina stare, civilizacije. Istina, po duši da kažem, mi istarski Slaveni u tu kulturu i to razvikano slobodarstvo nijesmo nikad vjerovali. Domaće Talijane, gradske naše ugnjetavače i lihvare dobro smo poznavali od vjeka, a Talijane »regnicole«, iz Kraljevine, imali smo dosta prilike upoznati po tisućama i tisućama u Istru doklačenih Furlana i Krnjela. A ti baš ne bijahu neki kulturni pioniri, nego pusta sirotinja, gladna, bosa i gola, himbena i podmukla, koja nam bijaše — naš kruh jedući — zadala mnogo jada. Otkako je pak vojska kraljevine Italije okupirala lijepu našu Istru val se tih došljaka podeseterostružio. Osim već poznatih Krnjela i Furlana, upoznasmo još i Kalabreze, Napuletane, Silicijance i Sardenjole. Sve te rase nijesu nimalo poboljšale mišljenje, koje smo otprije imali o Talijanima. Bio je to kao neki nalet španjolskih conquistadora u Ameriku. Dugačke povorke badavadžija svih mogućih zvanja i zanata: brijača, slikara, voditelja majmuna, džepara i lučkih izmeta, preplaviše nam domovinu. Svih je bilo i svakakvih samo ne bijaše onih, koje su naša Istra i krš njezin oduvijek trebali, ne bijaše ljudi žuljavih ruku. Na svakom si koraku sretao po kojeg prodavača slika, prnja ili štofova (koji su ti se iza prve kiše raspadali!), kiromanta, pjevača i »pittura«, ali poštena čovjeka nigdje!

I što je najinteresantnije sva je ta mješavina crnih nekih i garavih individua »di faccia scimiesca«, kako se

je izrazio jedan domaći Talijan, bila neobično nasrtljiva i nasilna. Svi su oni puhali na visoko, razderavši se od krike i vike o svojoj nenadmašivoj dvijetisućogodišnjoj kulturi, o veličini, moći, slavi i bogatstvu »della gran madre Italia«. A kad je par godina zatim zavladała Italijom čudna neka manija lažiranja, sva je ta ganga postala jedna gorda nasljednica staroga Rima i rimskih legionara, srčika svijeta, simbol snage i otpornosti, ne videći jedna u svojoj zaslijepljenosti, da nosi sa sobom zadah smrti, da je zaražena svim mogućim bolestima, koje evatu pod vrućim južnjačkim nebom, da je izgriza crvotočina pokvarenosti i perversiteta, kojih svježi naš, zdravi i nepokvareni seljački i slavenski organizam nije poznao.

Mi smo ostali zapanjeni. Takve kulture nam nije trebalo, pa ma dolazila ona i iz samog gordog Rima. Jedna naša stara ladonja pred crkvom, oko koje se stoljećima sakupljao surovi naš i barbarski narod, čula je više mudrosti i zdrave filozofije, nego li je izrekoše tisuće ovih njihovih kulturnih pionira. Jedna naša mala seoska Družbina škola otvorila je više duševnih obzorja, nego li svi ovi Kulturträgeri zajedno. A mala gospodarska zadruga u zabitnom seocu dala je temeljitiju i solidniju pouku o poštenoj trgovini, nego li tisuće i tisuće ovih pretrglija »di stoffa inglese« ili »sei spighette per 'na lira«. I mi smo uprli prstom u naše lijepe škole, u naše narodne domove, u naša prosvjetna i kulturna društva, naše posujilnice i zadruge. Tu nam dajte slobodne ruke, jer to je naša prosvjeta i blagostanje. To nam dopustite, a druga nam kultura, pa ma bila ona i dvije tisuće godine stara, nije potrebna.

Nijesu nam dali ništa. Umjesto toga upoznasmo nož, bombu, manganello, i ricinusovo ulje. Naše su škole sve zatvorene. Narodni domovi svi popaljeni. Gospodarska zadruga ne postoji ni jedna. Istjerani smo iz svih crkava. Divljamo. Bježimo od grada i te talmi-civilizacije. Poylačimo se u polja, u šume, sretni u zabiti uz svoja stada, jer samo tu smijemo da još zapjevamo svoje sentimentalno i čeznutljivo »trajna-nina-ni-nena«... Drugdje nas već zaglušuje kulturnom »Giovinezza« i zulu-kaferskim bojnim poklicima: »eja, eja, eja, allallà!«

To je danas kulturno stanje Istre...

Na gospodarskom polju? Stegnite kajiše: glad, glad, glad!

Poznato je, da je Italija apsolutno pasivna i siromašna zemlja. Kao nijedna druga država u Evropi. Četrdeset milijuna ljudi živi na području, koje nije u stanju da prehrani ni polovicu toga broja. Italija nema ničega. Prazna joj je kuća ko crkvenom mišu. Nema drva, ni gorivog ni za gradnju. Nema ugljena ni za privatnu porabu, ni za željeznicu, ni za industriju. Nema željeza, nema ruda, nema nikakvih sirovina. Nema stoke ni mesa! A što je najstrašnije, nema kruha! Uvozi drvo, uvozi ugljen, uvozi sirovine, uvozi meso, uvozi kruh. Sve kupuje, sve uvažava, a sama ničega ne pr izvede. Grea u dugovima i

najzaduženija je država u Evropi. Porezni je vijak jedan od najpritegnutijih na svijetu. Položaj čovjeka kao čovjeka, na najnižem je stepenu. U drugom svijetu čovjek-radnik, radi ne samo za danas, nego i za sutra. Budućnost? Toga tamo nema. Tamo se živi pasjim životom iz dana u dan. Tko zaradi toliko da se može prehraniti jedan dan, smatra se sretnim čovjekom. Obilje? Taj je pojam tamo nepoznat! Radnik u gornjoj Italiji jede jedamput u 24 sata. A gornja Italija se smatra dobro stojećom. U južnoj Italiji stvari su još strašnije. Jeste li čuli kada, što su to »diseredati«? Mase od pet i deset hiljade beskućnika i prosjaka skiću se pokrajinom, hraneći povrćem, a noće gdje ih mrak zateče. U nas seljak i radnik jede kruh sa sirom. Odreže dvije kriške kruha i posrijedi ih namaže maslacem. Maslac u Italiji? Užitek onih gornjih deset hiljada. Mase bog da kruha imaju. Otrgne list zelenog kelja ili kupusa umetne ga među kriške kruha i to im je prismok. Kako žive urođenici na sardinskom otočju čitaj u pismu našeg konfinirca Luke Matijureca na drugom mjestu! Tako se eto živi u Italiji, gdje na području, koje može prehraniti jedva petnaest milijuna žitelja, živi četrdeset milijuna ljudi. Zato bježi Talijan u svijet. Zato je talijanski radnik najjeftiniji u svijetu. Jednako jeftin kao Kinez, kao Crnac. Zato je zavapio Duce Mussolini kad su Francuska i Amerika zabranile imigraciju Talijana: o espansione o esplosione, ili ekspanzija ili eksplozija.

Ponavljam: govorim bez srdžbe i mržnje. Iznosim gole činjenice, koje sam svojim očima vidio, jer sam se i osobno proskitao Italijom uzduž i poprijeko.

Ta je dakle i takova Italija dobila mandat od velikih sila da okupira Istru našu. Kasnije ju je radi nekih svojih zasluga u ratu (kakve su to zasluge bile ne trebamo iznositi!) i anektirala. Čega sama nema nije ni Istri mogla dati. Istra je ogoljena do kosti. Sve one vijesti o brizi talijanske vlade za Istru, njen procvat i gospodarsko blagostanje puka su laž i opsjena! Ne vidi li i slijepac, da je Trst u rasulu? Najjače nekad parobrodarsko društvo Cosulich otišlo je do vraga. Stosezdeset milijuna lira gubitka. Cantieri se njegovi zatvaraju. Lloyd triestino mora preuzeti Sitmar iz Genove. Onaj Lloyd, koji je nekad drmao Orijentom i bio najopasniji konkurent francuskim, talijanskim i engleskim linijama na Istoku. Banca commerciale triestina, tko je ne zna? Najveći i najjači novčani zavod čitavog austrijskog primorja. Preuzimlje je Banca commerciale italiana iz Milana, da provede tihu likvidaciju.

Za velikim firmama ne zaostaje ni male. Stare renomirane radnje redom se zatvaraju, stečaj se niže za stečajem. U prvoj polovici decembra 1929. počinila su samoubojstvo 22 falirana trgovca u Trstu. Među njima i veliki trgovac manufakturne robe Levi. Svakome je poznat sjajni veliki bar na trčanskom korzu. Njegov vlasnik Carlo Volpich objesio se pred Božić na svom tavanu. Njegov »saluto alla romana« — »rimski pozdrav« — bile su nebrojene protestirane mjenice i svežanj platežnih na-

loga za horendne svote poreznih zaostataka, koje si je sve objesio na puceta kaputa. Uz to je upravio talij. vlastima oproštajno pismo, koje započinje posrdnim poklikom: »Italia e morte...« Zaista je Trstu Italija donijela smrt!

Kako je na Rijeci neću da opisujem. Ta već nam je dosadila priča o kravanu, koje pasu bujnu travu na nekad živahnim i punim vreve molima...

Pula? Od sedamdeset tisuća stanovnika spade na dvadeset. Na tisuće kuća i palača zijeva prazninom. Ispadaju prozori. Gdje je nekad bućni arsenal, koji je zaposlivao deset i dvadeset hiljada radnika svih profesija? Pustoš, glad.

Glad, da! Istra danas gladaže kaošto gladaže sjeverna Italija, kaošto gladaže južna Italija, kao što gladaže barem dvadeset milijuna Talijana. Danas se i u Istri jede jedamput svaka 24 sata. Nikada u njoj nije bilo veće ekonomske bijede, nikad veće oskudice i gladi, no što je danas. To znadu, vide i osjećaju i domaći Talijani. »Nekad je u Istri bilo »Talijana«, rekao mi je nedavno jedan viđeni istarski Talijan, »danas više nema ni jednoga«...

To su, eto, sve gola fakta. Bez truna pakosti i zlobe! Na stranu patriotske tirade! Na stranu to, što je Istra naša, slavenska! Ali ona nije smjela doći pod vlast onih s druge strane mora. Prosto zato, što je njoj potrebna jedna drvom bogata Slovenija, jedna sita Hrvatska, bogata Slavonija, Srijem i Vojvodina, rudna Bosna, a nikako gladna i »industrijalna« Italija. Ljudi, koji su sudili o pripadnosti Istre, počinili su neoprostivi grijeh i zločin na njoj jadnici i na narodu u njoj.

A istu sudbinu proriče Mussolini i Istrinoj posestrimi, kršnoj Dalmaciji. I o njoj vječno pjevaju tirade. Sve u ime nekog patriotizma. Sve zato, da se zavora gladne trbuhe milijuna vjernih, koji stežu pojase razdiruć se od vike za »italijanskom Dalmacijom«, za »rapskim zvonovima« i »trogirskim legendama«...

Vraćam se opet Istri našoj. Njoj je mjesto u Jugoslaviji. I Trstu; i Puli; i Rijeci! Tek bi u njoj mogli da procvatu da živu i...jedu...

A Italija, draga naša susjeda, neka upravi svoj pogled nekud u kolonije centralne Afrike; zašto ne traži Kamerun ili bivšu njemačku Istočnu Afriku ili braziljanske pustare? Nezaposleni njeni i gladni milijuni neka prihvate motiku i kramp, pa nek obrade neizmjerne afričke ili južnoameričke komplekse, koji će ih sve prehraniti. Nek ostave jadnu našu Istru, nek ne diraju u dragu našu kršnu Dalmaciju. Čemu viču i mute po Evropi, glavinjajući čas desno, čas lijevo, čas svojatajući južnu Francusku, čas jugoslavensku Dalmaciju? Južnoj će se klimi afričkoj ili brazilskoj, južnjak Talijan bez poteškoća prilagoditi. Tamo mu je polje rada, a ne uništavanje sirotne Istre, kramp u ruke, kramp, a ne manganello, ricinus, palikućstvo, balilla, crne košulje i druge pajacade. Žuljevi, žuljevi, altrochè la grande Italia i...sei spighette per 'na lira...

Ernest Radetić.

Mažurano moja . . .

Mažurano moja, suzom oplakana,
Što si tako tužno na pragu se svila?
Uvelo ti lišće, uvela ti grana,
Mažurano moja, mažurano mila!

Gdje su nedjeljice, kad nam dvori sjaše,
Kad su tebe bijele ruke otkidale,
Gdje je mladost draga, gdje su pjesme
naše,
Kad su s tvojih grana erkeve mirisale?!

Gdje su tople grudi, tobom posvećene,
A na tebi suze ljubavi i sreće,
Gdje puneš tre male, tobom iskićene,
Mažurano moja, moje drobno cvijeće!

Omrklo ti sunce u seocu tvome...
Tko će meni tebe sada zalijevati?
Ostala si sama na prozoru svome;
Kome ćeš mi sada, tugo, mirisati?....

Ne veni, ne sahani, ogranut će sunce
I protjerat sjene s opustjelih praga,
Obasjat će zorom doli i vrhunce
I ogrijat tebe, mažurano draga!

Split. Jos. A. Kraljić.

—O—

Jugoslaveni u Istri

Na pitanje kad su se Jugoslaveni naselili u Istri, odnosno na odgovor na to pitanje imali bi se često osvrnuti. Talijani prikazuju svijetu kao da su Jugoslaveni u Istri, od jučer, od nedavna, kao da ih je Austrija tamo naselila. A mi znamo da Austrije još davno nije bilo kad su Jugoslaveni već u Istri bili, i većinom je zaposjeli. Za seljenja naroda u V. i VI. stoljeću mnoge zemlje bile su opustjele, među njima također Istra. U njoj bilo je tada stanovnika skoro jedino po gradovima na zapadnoj obali poluotoka, a ti stanovnici bili su što polatinjeni Histri — Iliri, što oni Latini koje je bio Rim za svoje vlasti nad Istrom u nju poslao. Naš ih je narod zvao od prvoga svoga naseljenja Latini, i kod njega im je to ime ostalo kroz stoljeća do danas. A narod naš počeo se je naseljavati u Istru oko godine 600. poslije narodenja Isusova. — Prvi što znamo spominje ih u Istri papa Grgur Veliki. On ih spominje u jednom pismu, koje je godine 600. pisao biskupu u Salonu, današnjemu Splitu. U pismu veli papa: »Radi slavenskoga plemena koje Vas jako ugrožava veoma sam potišten i smućen. Potišten sam u onom što trpim s Vama; smućen sam jer su došli u Istru, i počeli već ulaziti u Italiju«. Dakle već tada su Slaveni tobož ugrožavali Split i u opće Dalmaciju, već onda došli u Istru. Nisu došli na jednom, dolazili su pomalo, te se u VII. i VIII. stoljeću naseljavali i namještalj po Istri tako da su zaposjeli svu, osim gradića na zapadnoj obali Istarskoga poluotoka. Zaposjeli su svu zemlju, koja ne bijaše ničija, i počeli zauzimati također zemljišta koja su pripadala gradanima-Latinima. Tad su se, naravski

trgli oni, bar oni iz sjevernijih krajeva, te se sastali godine 804. na Rižani, izmed Kopra i Trsta. Na svojem sastanku oni su prosvjedovali proti tomu što su Slaveni zaposjeli i njihovih zemljišta, i zamolili tadanjega Franačkog cara Karla da s njihovih zemljišta dade protjerati Slavene. On je to po svojim vojnicima i učinio, dao naime potisnuti Slavene sa zemljišta gradana Latina. Tim ih dakako nije protjerao iz Istre, nit je to mogao. Oni su se za onda samo maknuli s nekih zemljišta, dok su se kasnije, u stoljećima, i na ta zemljišta, ako i ne sva, pomicali i pomakli. Pomaknuli su se sve do mora i na zapadnoj obali.

(Drugi put još — o daljnjem opstoju Jugoslavena u Istri.)

Prof. Vj. Spinčič.

ŠTA JE NOVO U ISTRI?

KRADE I KRADE. Bilo je više nego očito, da će siromašan narod, kojemu su oduzeli škole, razjurili sva prosvjetna i gospodarska društva, istjerali ga iz crkve i udaljili od svake civilizacije, osiromašen k tome i gospodarski posvema propao, i duševno teško postradati. Bježeći što dalje od grada i državne ceste, povlačeći se u šikarje, šume i zabitna svoja sela, sretan da nikoga od t. zv. »civiliziranih« ljudi, ni ne vidi, počeo je sve većma propadati. Sve mane i čovjeku prirodene zle strane ispoljuju se sve većma i većma i na našem čovjeku u Istri. On postaje divlji i nepovjerljiv, a živeći u oskudici ne žaca se prisvojiti ono što nije njegovo. I to je upravo jedno od najvećih zala, koje posljednjih godina biju jednu našu Istru. Krada! Gospodarska šteta, koju uslijed toga trpi pokrajina upravo je strašna. Zamislite si samo: u samom je baskom kotaru ukradeno u posljednje vrijeme ništa manje nego za četiri stotine tisuća lira robe. A što je istom u porečkom, puljskom, pazinskom i drugim kotarima. Tko bi sve nabrojio. Ne krađu se male stvari: usred bijela dana nestane ti s paške stado ovaca, četrdeset-pedeset glava. Kad se ujutro probudiš, štala ti je prazna: par volova je izginuo preko noći bez traga. A kuda? Vlasti su potpuno nemoćne i karabinieri nisu nikako u stanju da pronađu ni kriveca ni stoku. Pa ipak par volova ili stado ovaca nijesu obični »takuine«, da bi ih se moglo sakriti u džep. Kuda to blago nestaje?

Talijani su u sto muka. Naredili su žigosanje svega blaga, misleći da će se tako marvu lakše pronaći. Uzalud! — Krade se sve u šesnaest i nadalje. Karabinieri, stranci, koji niti poznaju jezika, niti ljude, niti kraj ni prilike da pobijesne od muke. A i sramota im je. Kad u jednom selu nestanu volovi sva se milicija alarmira, sav se kraj okruži kao jednim lancem i pretraži se svaki kutić. A skoro uvijek uzalud. I sad više ne znaju što bi. Ali da iz toga izvuku svoju korist, odnosno da i to izrabe za uništenje našega življa evo što snuju, a o tom je i javno raspravljano: velik

dio puljskog, baskog i porečkog kotara, koji nastavaju »Morlaci« (nas Hrvate tamo nazivaju Morlakima!) ima se iseliti. Sve te »Morlake« premjestit će se u — Afričke kolonije. Na njihove posjede dovesti će se zgoljne Talijane iz starih pokrajina... Paklenski je to plan. Najprije te natjeraju manganelom u šumu, da podivljaš kao divlja zvjerka, a onda tu tvoju zaostalost izrabljuju protiv tebe, da te istrijebe i iskorjene s rodne tvoje grude. Što će jadni naš čovjek da radi po libijskim pustinjama?

Ne znaju kako da tu manu siromašnog našeg čovjeka izliječe. A ništa lakše nego to: Neka puste među narod nekoliko stotina narodnih naših učitelja, koji znadu gdje našeg čovjeka boli. Neka mu otvore nekoliko stotina naših škola, koje će biti žarišta prosvjete i odgojilišta značajnih i kreposnih muževa. Neka puste nekoliko desetaka dobrih svećenika naših, koji će da oplemenjuju dušu tih gonjenih i proganjanih bijednika. I što je najglavnije nek im dadu kruha, jer je jedan od prvih i glavnih razloga krade, koja se u Istri sve većma širi, pomanjkanje kruha, strašna gospodarska nevolja, koja je dolaskom Talijana zavladała kao nikad prije...

Jer mi znamo zašto naš čovjek tamo krade. Vina ne prodaje, jer ga je konkurencija talijanskih vina ubila, žita nema, a porezni je šaraf takav kao ni u jednoj državi u Evropi. Za par lira poreza banka će ti (jer banke imaju tamo porez u zakupu!) kravu iz staje odvesti. A kod našeg seljaka ne možeš tu jednu liru pronaći, da mu svu kuću prevrneš. I što mu drugo preostaje, nego da izrabi priliku i odnese susjedu kravu, proda je i unovči, da tako svoju spasi.

Ili drugi koji malo siromašniji, ne mogav dalje od glada, odnese susjedu par ovaca, zakolje ih u kakvoj špilji i odere, pa jede bar mesa s obitelji po osam petnaest dana. A bezdušni gradski lihvari, mesari, znajući prilike u kojima narod živi iskorišćuju taj njegov prekaran položaj, njegove mane i njegovu zapuštenost, pa ga čak i nagovaraju na te zle čine. Po talijanski u gradićima uz more svaki drugi mesar je sudionik u tim kradama. On dočekuje tatove na mjestima van grada, preuzimlje od njih blago uz sniježno niske cijene, zakolje ga i prodaje u svojoj mesnici za skupe pare proždrljivim »grajanima«.

Tu nek stanu mudre talijan. vlasti! Ali da! Ti su mesari redovito fascisti-simi i potporanj režima, pa tko da se usudi u njih dirnuti. A baš su oni pravi zlikoveci.

Tako, tako gospodo latinska! — Otvarajte hramove prosvjete, vratite ljude u crkve, i dopustite im nekad tako sjajno evatuća gospodarska i kulturna društva, koja ste popalili i najurili. Jer otrgnuti deset, dvadeset hiljada ljudi s rodne grude i baciti ih čak preko mora u Libijske pustine, gdje će svi da od reda poginu, ne samo da nije dostojno ljudi, koji se bahato diče dvijetisućgodišnjom kulturom, nego je to jedno teško i nečovječno djelo dostojno najgorih barbara.

STAVNJA U PAZINU. U drugoj polovici decembra vršila se u Pazinu stavnja vojnih obvezanika. Od pozvanih 416 mladića proglašeno je sposobnima njih 276. Momci ko moci došli iz sela u grad u veselom raspoloženju, prem znadu da će morati bogzna kuda u Italiju, gdje će da mlate onaj dosadni: un-du-è, lu-pi, punih osamnaest mjeseci, gutajući rižu i rižu, ko kakvi Kinezi ili pastu sciutu ko pravi makaronci. Ne-koje su grupe Tinjanaca (a poznato je da Tinjanci nijesu nikad znali talijanski!) pjevale čak i »Giovinezza«, u jeziku, koji je bio sve prije nego talijanski, toliko ga iznakaziše. Talijani slušajući to nagrdivanje svog jezika crvenili su se, ali im je — tako su bar kazali — bilo ipak milo, jer da je to vidljivi dokaz kako prodiše talijanska kultura i među slavenske mase.

OPLJAČKANA CRKVA SVETE FUME U ROVINJU. Predaja kaže da je tijelo svete Eufenije ili kako je naš narod nazivlje: Svete Fume, doplovilo morem u Rovinj, gdje ga Rovinjeci pohraniše u glasovitom zavjetištu. Tijelo mučenice sve je obloženo zlatom i dragim kamenjem neprocijenive vrijednosti. Ali čini se da je neke tamne tipove baš to blago silno privlačilo i oni se na sam Božić iza ponoćke uvukoše u crkvu i opljačkali svete moći. Skinuše s ruke svetičine skupocjeno prstenje, jedan pojas od suhoga zlata, nekoliko kaleža, zlatni križ i mnogo drugih stvari, a povrhu svega odnesuše i sve škrabice od milodara. Karabinieri traže zlikovce, no do sada bez uspjeha, a pobožni Rovinjeci mole po svim crkvama devetnice, da bi se odnešeno blago pronašlo i vratilo svetići.

KRADA OVACA U GALEŽANI. Ive Tesar iz sela Kanala kraj Galižane imao je u toru četrdeset i jednu ovcu. Na Stipanje su ga posjetili tatovi i odveli mu sve ovce. Na svu su sreću pastiri dosta rano opazili nestanak ovaca i dali se u potragu. U jednoj su šumi u blizini sela Karpi primjetili trojicu nepoznatih, kako tjeraju ovce. Pastiri se pritajili. Jedan je od njih pohitio po karabinieru u Galežanu, a drugi je izdaleka neopazice slijedio lopove. Kad su došli karabinieri uspjelo im je spasiti stado, ali su im lopovi izmakli.

DALJNJA HAPŠENJA. Ovih je dana ponovno uapšeno u Trstu i u Istri nekih 30 osoba, među njima i neke ženske. Kažu da su uapšeni smatrani samo kao taoci i da će nakon prestolonasljednikova vjenčanja biti pušteni na slobodu. Uz ostale zatvoreni su upravitelj tiskare »Edinost«, Miroslav Per tot, trgovac drvom Mihelčić, koncipijent Dra Okretića učitelj Žmak, gospoda Tuhtan, te gospodica Ljubica Gržinić iz Roča i dr.

VIJESTI OD KONFINIRACA. Dr Dekleva, kojega su na dan Gortanove pogibije na Liparima čuvari na smrt izbatinali, nešto se oporavio. Izbiše ga zato, jer temperamentan kakav je, nije se mogao svladati, nego je malo glasnije dao izražaj svom gnušanju i ogorčenju nad nečovječnim krvološtvom...

Ivan Stari, bivši glavni urednik »Istarske Riječi« snašao se na Ponzi dosta dobro. Uostalom tko pozna spretnoga Staroga mogao si je to i misliti. Stari je otvorio vinotočje (»spazio vini«) i sada napaja druge konfinirce, začinjući im gorke čašice svojim izvrsnim humorom i vazda vedrim raspoloženjem. Kažu da im je kao od Boga poslan, jer da bi bez njega od očaja i tuge po-benavili.

Dr. Vratović, bivši predsjednik Edinosti sada je u Rimu, u zatvoru Regina coeli. Nedavno su dopratili u Rim i Ivešu, upravitelja njegove odv. pisarne, koji je svojedobno bio zaostao u Kopru, buduć teško i neizlječivo bolestan. Svaki je od njih u posebnoj ćeliji. Vratoviću, koji je strašno kratkovidan, oduzeli su očale, pa je sada u sto muka, jer se boji da će sasvim oslijepiti. Upravo je očajan. Njegova nekadašnja činovnica gospodica Zora Potrata smještena je u samicu. Već je parput molila i zaklinjala, da joj dodijele, još ma kakvo živo biće u ćeliju, ali uzalud. Ne mogući podnašati samoće, boji se da će poludjeti.

LUCA I MARA

Luca: I tako ti se je vrnula šci iz Rima, di je plesala na placi prid kraljen naš starinski balun.

Mara: Je! I pripovida, da ni nikad još vidila tolike milijari ljudi, kako te dane. I kralja da je vidila i principa i mladu mu. Jugoslavenskoga principa da je stešo vidila mriž drugima.

Luca: Ča našega? Zrmana od našega Aleksandra?

Mara: Pst! Ne smiš reći »našega«, nego »njihovega«, ko neš da greš i ti kamo u Šardenju.

Luca: Imaš račun! Ne smimo reći, ma moremo misliti.

Mara: To da, koliko češ. Na misli nan još nisu vrgli mužarolu.

Luca: Daj povi mi, ča je sve pripovidala!

Mara: Govori, da su naši gograni, naši pasi, facoli rikamani, skrpiniči z jazi i naše lipe i rumene divojčine, bile najliplja slika u pršišijonu u Rimu.

Luca: To mi je drago, samo ko su znali da su to naše slavinske nošnje i da su ta naša dica slavinske krvi.

Mara: Ča hi još ne poznas? Ne te ti oni tega nikad priznati. Rekli su da su to starinske nošnje istrijskih Morlaki, ki da su stešo nika raca talijanska.

Luca: Ne bilo hi, da Bog da!

Mara: I ja tako govorin. Ma da ti pravo rečen, ja sam znala, da će tako biti. I zato bin bila najvolila da mi dica nikamo ne gredu. Ma ča san stila. Doša je podeštat, došla milicija, doša karabiner, pogledali su moje brhane, moje kamižoline, bile bičve, gograne, pase, škrpine i košulje rikamane i rekli su mi: »E, šjora Maruzza, vostra fia andare a Roma... Še no...« I ča san stila. Morala san mučati, prike ja znan, ča će reći uno: »še no...«

Luca: A znan, znan, tako ne, i ja.

Mara: I tako san ti ja morala izvaditi iz skrinje svoje brhane, u kojih san se zakonila i dati hi šćeri, da gre u Rim, tujen kralju, tujen narodu i tujin ljuden delati godimenat.

Luca: Ča češ, to ti je naša žalosna sudbina.

A sin ti? I on je bija doli, ne?

Mara: Je i on je poš a sestron. Ubuka je bile brnaveke moga Franine, ugrnuja kamižolu i natega nad uho klubučić i poveja malu. Ča je drugo moga. Ča da je samu pušti unin brekon u ruke. Bog zna kakovu bi mi je bili poslali nazad.

Luca: Pametno ste učinili i on, ki je poš a, i ti, ki si ga poslala. A ča on govori?

Mara: Muči i jadan je kako brek!

Luca: A zašto?

Mara: Govori da bi bija rad poš a z ocen tamo na unu stranu Učke, a ne da ga vode kako medvida doli po Rimu.

Luca: Kamo z ocen?

Mara: Ča ti ni pisa tvoj Franina, da su bili u Beogradu?

Luca: Ni, dušo draga, niš.

Mara: Joh je meni. Sigurno ti se je pismo zagubilo! A je, je sestro, bili su poli samega našega kralja Aleksandra.

Luca: Pst! Ne smiš reći »našega«, da te ki ne čuje; pak daj povi ča je bilo dalje. Srični su naši starci i sad moru mirno umriti. Poli našega kralja su donke bili?

Mara: Su, sestro, su. I predikali su š njin, kako sada ja s tobon. Po našu, se zna. I sve su Mu povidali, kako njin gre i njin tamo i nan dvin i našin dican ovde.

Luca: Joh je meni. Suze mi dojdju, kad pomislin, kako su srični u svojoj tugi i nevolji. Predikali su i pospomijali se z svojim kraljem, u svojim jazi, od svojih potrib, svojih tug i nevolj.

Mara: I ja san, dušo draga, plakala, kad san štila pismo moga dragega Jurine. A sin mi, samo je škripa z zubi

i reka je, da su to drugače štorije, nego une ča su njih vodili kako medvide i šimije, da plešu na placi u Rimu.

Luca: Ča ćeš to je naša žalosna sudbina. Vrgli su nas u kadine i sad valja da plešemo, kako oni sviru.

Mara: A znaš, ča je govoriya moj Jurina: »Češ, češ, ma neš, dokle češ!«

Luca: I ja tako govorin: »Neš dokle češ!« A sad zbogon i pozdravi mi u pismu svoga Jurinu i reci mu, kad ga prvi bot vidin, da ču mu poljubiti desnu ruku, s kojom je stresa junačku desnicu našega — čuješ — našega kralja.

—O—

Naša pisma

Brat Luka Matijurčev, koji nam je već zadnjiput opisao neka svoja stradanja u konfinaciji nadopunjuje ih još ovim opisima:

»Kad su me iskreali na otočiću, na koji me zatočiše iznenadila me množina drugova, koji me dočekaše. Otočić je siromašan, same hridine, bez obradive zemlje. Žitelji su siromašni ribari, divlji i neobrazovani. Zatočenika ima svakovakih. Zapravo smo bili slobodni i mogli smo se skitati po otoku po vazdan. Dobili smo svoje čitiri lire dnevnice i s tim smo mogli kupiti, što smo htjeli, ali s otoka nikud se nijesmo smjeli maknuti, jer je straža bila svuda uokolo. Moji su drugovi zatočenici, bili sami zlikovci. To su oni individui, koje javna bezbjednost smatra opasnim po državni poredak i po tuđe dobro. Uglavnom vagabundi, skitnice, besposlićari i lopovi od zanata. Možete si misliti, kako mi je bilo, kad sam nakon društva dobrih naših seljaka, zapao među ove bandite.

Prvi je moj utisak, kad sam amo došao, bio taj, da sam pao u gnijezdo nekih hajduka, gusara ili cigana. Kad ih vidiš ovako otrepane, bose, znojne, nešišane i nebrijane, s naherenom apaškom kapom i crvenim rupcem oko vrata, odmah se pobojiš za život. Kasnije sam se ipak osvjedočio, da ima među njima i boljih ljudi, napose pak onih, koji bijahu članovi sicilijanske mafije. Dakako ni ovi »bolji« ne bijahu bez grijeha. Bilo nas je nekih pet stotina zatočenika, a smjestiše nas u desetak podruma neke starinske tvrde. Oni stariji mi pričahu, da se je prije smjelo stanovati i vani u privatnim kućama, no budući da su mnogi od ovih gentlemana tu priliku upotrebili, pa bi noću smuknuli ili bi okrali svog stanodavca, odnosno počinili drugu koju svinjariju, to su ih naposljetku sve strpali u kazemate. I tako sam, naravno, i ja došao u podrum. Bilo nas je u toj »sobi« kojih 50, u glavnom lopova svih kalibra. Na moje proteste, premjestili me nakon par sedmica među takozvane »bolje« ljude.

Život bijaše tvrd i težak. Zapravo ova konfinacija i nije ništa drugo do neka vrst tamnovanja. Preko dana možeš se doista slobodno kretati po otočiću i općiti s pučanima, ali u večer u šest sati valja da si u svom »brlogu«, jer tada se zatvaraju gvozdena vrata kazemata, koja se otvaraju istom sutra

dan u sedam ujutro. Zabranjena je svaka igra. Ni karte, ni mora, ni dama, ni tombola. Ništa nije dozvoljeno. Prestupci se kažnjavaju strašno strogo. Tko na pr. pokuša pobjeći kažnjava se sa šest mjeseci samice u zatvoru, koji je sav pod zemljom, a dobiva kroz tih 6 mjeseci samo vodu i kruh. Toliko o zatočenicima.

Domaće pučanstvo je veoma siromašno i zapušteno. Njihova je glavna hrana rajčica (pomo d'oro), koju jedu sirovu s kruhom. Žive još bijednije od samih kažnjenika. Sada sam istom vidio, kao se naš siromašni istarski seljak dobro hrani, ako ga se uporedi s ovim jadnicima. Ali najlošija je strana ovih urođenika glupost i pomanjkanje svakog moralnog odgoja. Prema nama zatočenicima ponašaju se surovo i upravo divljački. Ne priča se uzalud da su to potomci nekadašnjih gusara, koji su na ovom i susjednim otočićima imali svoja razbojnička gnijezda.

Najteže mi je bilo priviknuti želudac na ovu pasju hranu. A u gostioni, gdje sam prvih dana pokušao hraniti se, još je gore. Paradaž, paradaž i opet paradaž. Čak u kavu ga meću. Luk i češnjak u velikoj su cijeni. Pojam čistoće i higijene sasvim je nepoznat. Zato sam bio počeo sam kuhati. Za onih par lira kupio bih riže, brašna i drugih stvari, nabavio sam bio lonac i kuhao poput ciganina pod vedrim nebom, a za kiše u nekoj klisuri. Nije bila bogzna kakva moja kuharska umjetnost, no svakako jelo mi je išlo mnogo više u tek, nego li, dok sam jeo iz kažnjeničkog kazana ili iz ovdješnjih tzv. gostiona.

Taj je moj pasji život trajao nekoliko mjeseci. Tako dugo, dok nisam proučio teren, spleo mrežu i kliznuo preko mora u Francusku. Sad bi istom priča postala interesantnom, no ne smijem više da pišem, jer su moji pomagači još dolje, a ja neću da im i bez toga težak život ogorčavam samicom uz hljeb i vodu, kamo bi ih sigurno strpali, kad bi naslutili, da su sudjelovali pri mom bijegu.

Pozdravljam Vas, braćo, i želim svaku sreću u slobodnoj domovini. Cijenite slobodu, koju uživate, pa makar i u siromaštvu živjeli, jer ne znate, kakav pakao, kakvu muku proživljavaju one stotine naših jadnih, koje osudiše na konfinaciju, ili kako oni kažu na prisilan boravak po sardinskom otočju.

Vaš sam Luka Matijurac.

—:—

Iz Malagueña u Argentini javlja nam se brat Ivan Žudić, koji kaže: Dobio sam našu dragu »Istru«, koja me je u tuđem svijetu vrlo obradovala i jedva čekam kad će novi broj doći. Želio bi da što češće izlazi, barem kao tjednik, da nas što čvršće i što češće veže s nezaboravnim našim rodnim krajem. Ovdje nas ima više Istrana. Svi pozdravljamo i Vas i sve čitatelje i prijatelje naše drage novine.

—:—

Preč. gosp. arhimandrit Joakim V. Bjedov iz Dobrote bio je jedan od prvih naših pretplatnika. Često nam se oglašuje i bodri nas, nek ustrajemo, i pri-

likom obnavljanja pretplate nije propustio, da nas iskreno pozdravi i zaželi nam svaki uspjeh. Zahvaljujuć mu na pažnji mi mu s poštovanjem uzvraćamo pozdrave. Dao nam dobri Bog što više cvakvih prijatelja.

—:—

Iz Francuske (Bousse par Hagondange-Moselle) javlja nam se brat Roko Mikulavčić i piše: S veseljem čitam svaki broj našeg milog lista, jer osjećam da je svako slovo ispunjeno ljubavlju, da me svaka riječ materinski miluje. Evo ima već pet godina, što sam otišao iz Istre i ovamo se doselio. Ne smijem se potužiti, ljudi me razumiju, jer znadu, što znači biti rob. Francuzi su silno širokogrudni. U ovom se kraju osim francuskoga govori i njemački, pa se može čovjek u svim državnim uredima osim francuskim poslužiti i njemačkim jezikom. Ovo je jaki industrijski kraj, pa imade svih mogućih narodnosti, ponajviše Poljaka. Oni imaju svoja lijepa kulturna društva, osobito im cvate Sokol. I Slovenaca ima dosta, nas Istrana dosta malo u ovom mjestu smo dva Buzečana. Zaposlenja ima skoro za svakoga, osobito tko znade koji zanat. Plaće su prilične, a kreću se prema sposobnosti prema radniku i zanatu, koji umije. Šaljem Vam 35.— franaka za pretplatu, a ostatak u fond. Sretnu Novu Godinu želim svim čitateljima i svoj braći u izgnanstvu...
—:—

Pukim slučajem zabasao je jedan primjerak naše »Istre« u seoce Tučepi kraj Makarske. Gosp. Marin Luketina, kome je došao list u ruke, odmah nam je upravo pismo, u kom kaže: »Hvala Bogu, našao se jedan jedini list u Jugoslaviji, koji hoće da nas upozna sa sudbinom braće zarobljene u Istri. Razveselio sam se kad mi je dospio u ruke. Najljepše vas molim pošaljite mi sve dosad izašle brojeve, a ja ću se trsiti, da ga što više proširim i steknem mu što više pretplatnika.

—:—

Naš zemljak V. Šepić, koji sada živi u Kaliforniji (Eureka), poslao nam je tri pretplate i zamolio da mu pošaljemo sve istarske knjige, koje smo svojedobno u našem listu oglašili. Dragog brata Šepića, a ujedno sve druge, koje bi to interesiralo, obavješćujemo, da imademo još samo knjigu Radetićeveih istarskih pripovijesti »Kad se užge mlada krv...« Ostale knjige, koje je svojedobno izdalo bivše uredništvo »Istarske Riječi« u Trstu nemoguće je nabaviti. Sve osoblje uredništva i uprave talij. su vlasti zatvorile i sada čame u rimskim tamnicama. Prema tome nemoguće je doći više do knjiga: »Istarske narodne pjesme«, romana »Izgubljeni«, »Promjena prezimena« i dr. Molimo brata Šepića, da nam oprosti. Ujedno ga bratski pozdravljamo a tako i sve naše Istrane u Kaliforniji.

—:—

U Mariboru i okolici živi više obitelji naših Istrana. Od tih ih je pet iz Lanišća. Naš brat Matko Šverko, čim je saznao da izlazi naš list sakupio je jedanaest pretplata i obećaje upreti sve

sile, da ga što više proširi. Lijepo mu zahvaljujuć, preporučamo i drugima, da se ugledaju u njegov primjer.

— : —

Još smo primili mnoga lijepa pisma sa svih strana, u kojima nam požrtvovni prijatelji šalju adrese novih pretplatnika. Zbog pomanjkanja prostora nije nam moguće svačije lijepe retke objelodaniti, pa molimo da nam oprostite oni, čija imena nijesmo zbog toga mogli iznijeti. — Svakako moramo istaknuti ove vrijedne prijatelje: Simon Jakus iz Ljubljane, koji je sakupio 7 pretplatnika; starješina suda u Ogulinu gosp. Rukavina s 3 pretplatnika; Anton Ribarić iz Richmonda u Kaliforniji četiri pretplatnika. Brat Ribarić, koji ni nakon dvadesetpetogodišnjeg odsustva iz Istre, ne može da je zaboravi, zaslužuje napose svako priznanje. Ivo Radović iz Tivata s 3 pretplatnika; Mr. J. Butković iz New-Yorka 11 novih pretplatnika (dosada ukupno sakupio 25 novih); Andeo Cerovac iz Zemuna s 22 nova pretplatnika; školski nadzornik iz Našica g. Ivo Šepić oko 100 novih; Đuro Sergović sa Sušaka preko 20 novih, a da starinu Miju Jerinića iz Šibenika, koji nije Istranin, a koji je sakupio blizu četiri stotine pretplatnika ni ne spominjemo.

Svima se najusrdnije zahvaljujemo. Daj Bože da bi čitav naš narod bio jedan sam pobornik za prava potlačene Istre!

— O —

RAZNE VIJESTI

GODIŠNJA GLAVNA SKUPŠTINA JUGOSLOVENSKE MATICE U ZAGREBU. Oblasni Odbor Jugoslovenske Matice u Zagrebu održao je dne 28. decembra 1929. u 6 sati uveče u prostorijama Prosvj. i potp. društva »Istra« u Zagrebu godišnju glavnu skupštinu, kojoj je prisustvovao lijepi broj članova Oblasnog odbora Jugoslovenske Matice, delegati njezinih podružnica iz Čakovca, Kastva, Osijeka, Slav. Požege i Varaždina, više članova i prijatelja Jugoslovenske Matice, Prosvjetnog i potpornog društva »Istra« i »Istarski akademski Klub u Zagrebu« po nekolicini svojih odbornika i članova.

Predsjednik g. Dr. Živko Petričić u svom pozdravnom govoru naglasio je uzvišene ciljeve ove patriotske i humanitarne ustanove. Pozdravio je prisutne skupštinare i predložio, da se Njegovom Veličanstvu Kralju čuvaru i štitniku naše lijepe domovine pošalje pozdravni brzojav: »Članovi Jugoslovenske Matice sakupljeni na svojoj glavnoj skupštini, podnose Vašem Veličanstvu uvjerenje o svojoj nepokolebivoj vjernosti i odanosti, spremni na sve žrtve za slavu i veličinu Vašega slavnoga Kraljevskoga Doma i za jedinstvo velike Jugoslavije«.

Skupština prihvaća ovaj prijedlog jednodušno oduševljenim klicanjem našem viteškom Kralju.

Iza toga sjeća se toplim riječima blagopokojnog podpredsjednika Oblasnog odbora Jugoslovenske Matice, velikog patriote i neumornog radnika i velikog dobročinitelja ustanova na svim poljima našega nacionalnog, humanitarnoga, so-

cijalnoga i kulturnoga života gosp. Šandora A. Aleksandra. Skupština prihvaća jednoglasno prijedlog, da se velikom pokojniku unese u zapisnik zahvala skupštine i kliče mu: »Slava mu!«

U tajničkom izvještaju iznesene su u kratko teške i nesnosne prilike naše najjadnije braće u otežim nam krajevima i onih, koji moraju da ostavljaju svoju rođenu grudu i traže u našoj slobodnoj domovini rada i zaštite. Povijest našega naroda u porobljenim krajevima od početka buđenja narodne svijesti do talijanske okupacije pisana je zlatnim slovima. Kako se je onaj naš divni narod razvijao, kako je kulturno i gospodarski napredovao! A povijest počevši od talijanske okupacije, a kasnije jošte više od aneksije naših krajeva pisana je krvlju. Kalvarija Istre jošte nije dovršena, ona ima neprestani Veliki Petak. Ali Bog je velik i On će dati, da će onaj naš divan mučenički narod u porobljenim krajevima doći do svojih prava, koja mu pripadaju po Božjem i ljudskom pravu.

Prema blagajničkom izvještaju Jugoslovenska se Matica nalazi u vrlo teškim prilikama, jer nažalost u narodu ne nailazi na dostatno razumijevanje. Na svu silu pismenih i usmenih molbi kroz ove zadnje dvije godine, kojih je bilo gotovo 400 odazvalo se samo nekoliko plemenitih ličnosti i ustanova u godini 1928. sa ukupnom svotom od 3550 Din, a u godini 1929. sa ukupnom svotom od 5000 Din. — Jugoslovenska je Matica imala prije 38 Podružnica, od kojih je ostalo aktivno i uspješno rade samo pet Podružnica, spomenutih u uvodu, koje uz najteže prilike podupiru ovu ustanovu svojim radom i moralno i materijalno.

Od kakove je važnosti Oblasni odbor Jugoslovenske Matice u Zagrebu potvrđuje činjenica, da je Jugoslovenska Matica u dvije zadnje godine izdala braći iz izgubljene Istre 979 raznih uvjerenja i preporuka za državljanstvo, dozvolu uposlenja i boravka, posredovanja kod raznih poduzeća i privatnika za uposlenje i namještenje i t. d., da je prevela svu silu dokumenata iz italijanskoga i latinskoga jezika na hrvatski, da je našim ljudima napravila za mnogovrsne potrebe molbi gotovo bez broja, da je lično izvršenih intervencija bio vrlo velik broj i t. d.

Delegati Podružnica Jugoslovenske Matice izvjestili su iscrpivo rad i stanje svojih Podružnica, kojima se svima izrazilo na skupštini priznanje i zahvalnost za njihov požrtvovan i uspješan rad.

Odlučilo se je, da se postojeće podružnice podstrekne na što intenzivniji rad, usnule da se uskrisi, a novih da se što više ustanovi, jer je to jedina nada u bolju budućnost.

U novi su upravni i nadzorni odbor izabrani: Gašparac Juraj, Krznarić Ivo, Magdić Marija, Marčac Ante, Mihalić Dr. Adolf, Mičić Dragutin, Pavelić Dr. Ante, Petričić Dr. Živko, Pilar Martin, Politeo Dr. Ivo, Ražem Dr. Ivo, Rubelli Vjera, Štulhofer Dr. Aleksandar, Baf Fran.

Na koncu gosp. Dr. Aleksandar Štulhofer opisuje jedno stanje naše braće u ropstvu. Protiv našim sunarodnjacima u

Istri spremaju se, prema pisanju talijanskih novina, nova progonstva. Spominje krvavu odsudu naših svijesnih mladih ljudi, kojom je osuđen Vladimir Gortan na smrt strijeljanjem u leđa, a njegova četiri druga: Živko Gortan, Viktor Baćac, Dušan i Vjekoslav Ladavac na 30-godišnju robiju samo zato, što su ljubili svoj narod i svoj slatki materinski jezik. Predlaže na prihvrat slijedeću rezoluciju:

»Jugoslovenska Matica u Zagrebu, na glavnoj skupštini Oblasnog Odbora u Zagrebu dne 28. decembra 1929. osuđuje jednoglasno presudu fašističkog suda u Puli, novu kariku u teškom lancu muka i patnja jugoslovenskog naroda u Istri, presudu kojom je osuđen na smrt Vladimir Gortan, a na 30-godišnju robiju Živko Gortan, Viktor Baćac, Dušan i Vjekoslav Ladavac. Osuđuje istovremeno nova progonstva naših sunarodnjaka u Julskoj Krajini, šalje svoje pozdrave zarobljenoj braći sa porukom, da ih slobodna otadžbina nikada ne će zaboraviti.«

Rezolucija bila je primljena jednoglasno.

Pošto je iscrpljen dnevni red, predsjednik se zahvaljuje svima i pozivlje sve na ustrajan rad u smislu plemenitih ciljeva Jugoslovenske Matice i zaključuje skupštinu.

BADNJAK SIROMAŠNE ISTARSKE DJECE. Srednjoškolski Odbor Crvenog Križa priredio je, u korist siromašne istarske djece koncert sa plesom, dne 21. XII. 1929. u dvorani drž. I. realne gimnazije.

Ova zabava je vrlo dobro uspjela. Zahvaliti se može samo predsjedniku Srednjoškolskog Odbora Crvenog Križa, maturanu drž. I. real. gimnazije Matiji Gjajiću. Oko priredbe su se zauzeli i daci Rožić, Pomper i Slipšević.

Zabava je bila dobro posjećena. Među posjetiocima, vidjelo se dosta Istrana, napose onih, koji imaju smisla za priredbe, kojima je svrha podupiranje siromašne naše djece.

Dana 24. XII. 1929., na Badnjak, bilo je upriličeno dijeljenje darova toj siromašnoj djeci.

Prije dijeljenja darova, prisutne je pozdravio u ime Srednjoškolskog Odbora Crvenog Križa dak Miroslav Slipšević. Iza toga deklamirao je Branko Semelić Katalinićevu pjesmu »Mojoj Istri«.

U ime prosvj. i potp. društva »Istra« govorio je Ante Rojnić.

Prešlo se odmah na dijeljenje darova, koj su se sastojali u odjeći i obući. To su dobili oni najsiromašniji, dok su ostali dobili prigodan dar, koji se sastojao od slatkiša, kekasa, voća i slično.

Ljudi su bili zadovoljni i razišli se svojim kućama.

Nadajmo se, da će drugi Božić biti ljepši i sretniji našoj siromašnoj djeci.

M. S. A.

— O —

Darujte u fond »Istre«! Svaki skoro list imade za sobom ili kakav novčani zavod li kakvog bogatog mecenu ili pak jaku koju organizaciju, koja ga financira. Mi nemamo ništa, nego požrtvov-

nost malog čovjeka, siromašnog Istra-
nina — prognanika. Netko će se od »bo-
gatih« nasmijati, kad kažemo, da nam
naši pretplatnici doznaju u ime pret-
plate iznose od 4.—, 6.— i 12.— dinara
Tko plati 24.— Din, taj se već iskazao.
A ipak list se pomoću tih malih prinosa
drži evo već šest mjeseci i svakog mje-
seca ude toliko, da se može platiti tiskaru
(drugog se i onako nikoga ne plaća, jer
svi rade besplatno!) Ali moglo bi se do-
goditi da jednog mjeseca ne ude do-
voljno novaca i mi bi odmah zapeli. Da
do toga ne dode molimo svakog, da tko
koliko može, daruje u fond lista i tako
mu osigura čvrste temelje, a ne samo
životarenje iz dana u dan. Darujte dakle
u fond »Istre«!

—:—

**Darovi (do 10. siječnja o. g.): U fond
lista »Istra« darovali su: Po 4.— Din:**
Roman I. Lah, Tivat; **Po 5.— Din:**
Antun Rajić, Zemun; **Po 6.— Din:**
Ljubosava ud. Krešić, Zagreb; Petar
Strpić, Biograd n/m; Marija Kozulić,
Kočerina; Vinko Šepić, Sušak—Tr-
sat; Antun Štefanić, Sušak; Petar Pri-
vrat, Tivat; Ante Šverko, Vrbnik;
Marko Čupić, Drniš; Josip Sladić, Val-
povo; Ante Slipčević, Zagreb; profesor
Ivan Ivančić, Sušak; **Po 8.— Din:** Ante
Štifanić, Virovitica; **Po 10 Din:** Anto-
nija Dušak, Zagreb; **Po 16.— Din:** Dr.
Dragomir Montana, Šibenik; Ljubica
Schütz, Zagreb; **Po 26.— Din:** Luka Ve-
ljačić, Luković; Josip Crljenica, Crven-
ka; A. Grgurina, Novisad; **Po 36.— Din:**
Roko Mikulavčić, Bousse (France); Edo
Bolčić, Zagreb; **Po 50.— Din:** Jakov
Vlah, Zagreb; Dr. Angjeo Devescovi,
Senta; **Po 70.— Din:** Lavoslav Grubić,
Zagreb; **Po 76.— Din:** Dr. Kvirin Klem.
Bonetfačić, biskup, Split; **Po 100.— Din:**
Dr. Fran Brnčić, Zagreb, (po drugi pu-
ta!); B. S. Divulje; **Po 124.— Din:** Josip
Plišić, New-York; **Po 200.— Din:** Dr. S.
T., Zagreb.

U fond Vlad. Gortana: Po 6.— Din:
Nikola Jurić, Tivat; Franjo Les, Tivat;
Ante Čubrić, Tivat; **Po 10.— Din:** Jakov
Rajić, Zemun; Janko Čast, Tivat; **Po
20.— Din:** Ivan Baić, Tivat; Matko
Ivančić, Tivat; **Po 26.— Din:** A. Cero-
vac, Zemun; **Po 30.— Din:** Ante Mezulić,
Tivat; **Po 100.— Din:** Sokolsko društvo,
Sušak.

Svim darovateljima najusrdnije za-
hvaljujemo.

—:—

IZ NOVOG SADA: Prosvetno i pot-
porno društvo »Istra« u Novom Sadu,
gdržati će svoju drugu redovitu glavnu
godišnju skupštinu u nedelju dne 2. fe-
bruara o. g. u društvenim prostorijama
(kod »Zlatnog Bureta« Futoška ul.) u

15 (3) sata poslije podne sa slijedećim
dnevni redom:

1. Pozdrav predsjednika,
2. Izvještaj Upravnog i Nadzornog
Odbora,
3. Davanje razrešnice staroj upravi,
4. Biranje nove uprave,
5. Slučajnosti.

U slučaju da se u određeno vrijeme
ne sakupi potreban broj članova, održat
će se skupština istog dana za jedan sat
kasnije t. j. u 16 (4) sata, bez obzira
na broj prisutnih.

Pozivaju se članovi, da svoje zaostale
članarine iz god. 1929. a i 1928. bezuslo-
vno uplate najkasnije do 26. o. m.j., te
da na skupštinu dodju u punom broju.

Odbor P. i P. D. »Istre« Novisad.

—:—

IZ RABA: Našeg brata g. Valentina
Žuklića, učitelja u Rabu, zadesio je ne-
davno težak gubitak. Na samu Novu
godinu preminula mu mila kćerka
»Istranka«. Ueviljenoj obitelji naše is-
krečno saučestuje.

—:—

Umjesto vijenca za odar rano pre-
minule Istranke Žuklićeve darovali su
u fond »Istre« po 10.— Din: Josip Opa-
tić, Ljudmila Marčić, Marija Galzigna
i Consuelo Marinović, svi učitelji u
Rabu.

—O—

Doštampam je »Istarski koledar« za
1930. god. Tko želi da mu se pošalje
neka nam to odmah dopisnicom javi,

EPULONOVA SMRT

ili posljednji dani istarske slobode

Pripovijest iz doba najstarije istarske povijesti.

U NESAKTONU.

Zaprašeni i umorni penjali su se vojnici
strmim putevima, koji su vodili na brijeg.
Od Petine do Nesaktona, kroz močvarnu kot-
linu Arsie bijaše tegotan i naporan put, pa
su i konji sustajali, posrćući. I zato je čitava
vojska radosno uskliknula, kadno je u daljini
zagledala sure zidine glavnoga i kraljevskog
grada. I Epulon je već osjećao umor. Dugi
putevi, svečani dođeci, žrtve i gozbe bijahu
ga izmučile. Potkraj puta nije više ni on
onako gordo i ponosno jahao na svom bijelcu,
kao ono prvog dana kad se uspravan i ju-
načan spustio niz pzinjske obronke. Al da
tada je još osjećao na sebi plameni pogled
žarkih zjenica svoje Ines, koja ga je s bedema
pozdravljala. A danas ona je daleko, snuždena
i žalosna bez njega.

Nehajno je pustio konju uzde, skinuo s
glave blistavi šljem i pričvrstio ga otraga
na sedlo. Grimizni mu je plašt spuznuo niz
ramena i prekrrio konju bokove. Cvijeće, ko-
jim mu petinske djevice bijahu okitile konj-
sku opremu, davno je već povenulo...

Za njime je nemanje mlitava kasala četa.
Popustila remenje, razgalila grudi i tromo
zijevala. Epulonov najbliži prijatelj Katala
Menaj, slijedio ga je poput sjene, šutljiv na
svom starom konju, koji je bio poznat u
svem kraljevstvu sa svojih lakih kopita, ko-
jima je stupao tako oprezno, kanda se vječno
šulja po zasjednim klancima.

Najednom se četa uzvrpolji. Na gradskim
su zidinama zaorile trublje. Glasnici su već
prije bili obavijestili građane, da se pribli-
žava kralj s pratnjom i ovi se za čas nadoše
na rubovima bedema, kličući i podeikujući.
Epulon se uspravio i zagledao u tvrdo kame-
nje, koje je opasivalo grad. Kad li, što se to
dogodilo? Mnoštvu je na nasipima zastao dah,
a Epulona i svitu prodoše srsi. Niz strme se
zidine bacilo ko neko malo majmunče. Gra-
beći rukama i nogama kamene izbočine i na-
brušene gvozdeno kuke, štono su virile izme-
du kamenja, spuštalo se to malo stvorenje niz
liticu poput hitre vjeverice. U trenu se našlo
pod bedemom i pohrlilo poput vjetra ususret
vojski, praćeno gromkim poklicima građana
s bedema. Za djevojčicom je vijorila dugačka
haljina sniježne bjeline, a zlaćani prami buj-
ne kose lepršali su, blješteći na suncu ko
srop zlatnih niti. Lake se nožice jedva doti-
cahu zemlje. Pred prvim konjanikom, kraljem
Epulonom, djevojčice stade ko ukopano. Ras-
krililo ruke i zagledalo se u njegovo garavo
sunce i vjetrom opaljeno lice.

»Epulo, brate slatki, dakle si ipak došao!«,
zaromoni zvonki njen biserni glas. A kralj se
sav razdragan hitro prigru, snažnom je de-
snicom obuhvati oko pojasa i ko lagano perće
digne se sebi na konja. U jednom je hipu bio

opet bodar, svjež i bistar, a s čela mu nestade
svakog znaka umornosti. Oči mu zaiskrile, a
licem preletio blažen smiješak djetinje ra-
dosti.

»Arelo, sekice mala, kako si mi samo po-
narasla«, progovori raznježeno milujući joj
snažnom desnicom zlaćane pramove, svježe
rumene obraze i zaobljeni fini podbradak.

Slika bijaše tako mila, tako ljupka, da su
se i stari borci raznježili. Uspraviv se na svo-
jim konjima, pružali su vratove jedan dru-
gom preko ramena, da se nagledaju tog brat-
skog tetošenja i milovanja. Gorostasni se
Japid Jakupo toliko razigrao tim prizorom,
da je stao gundati davnu neku uspavanku,
kojom ga valjda prije pola stoljeća u kakvoj
kolibi kršne Japidije njihała stara majka.
Drugi su vojnici pjesmu prihvatili i za čas
je zrakom zabrujala neka titrava i mekana
pjesma, puna slatkoće i ženske topline, kao
da je izvirala iz drhtava grla zaljubljenih
najke, a ne iz hrapavih grla umornih rat-
nika....

A kraljevom drugu, Menaju, kao da su se
oči orosile lakom nekom maglicom. Gornja mu
se usna trzala od nekog trznog smiješka, a
iz grla se i njemu vinuli neki čudni glasovi,
koji su imali da nalikuju na glasove majčina
tepanja, koje je on u svom teškom i patni-
čkom životu tako malo osjetio.

Mala je Arela čavrljala, cvrkućući poput
brbljave ptice, osjećajući se vanredno voljko
u bratovom naručju.

»Znali smo, da ćeš nam doći! Narod je sva-
kog dana dolazio iz bližnjih zaselaka u grad,
pričajući o velebnim dođecima, koje ti razna
plemena priredivahu...«

»A o tebi, zlatni moj, znaš li što pričaju?
Da si ljepši od sunca i kršniji od gore. I sve
te nesaktonske djevice nestrpljivo i grozni-
čavo iščekuju, samo o tebi govoreći, samo na
tebe misleći.«

Epulon se smiješio sagrajuć se njome na
rukama. Čas bi je sasvim približio licu, čas
je daleko odmaknuo, okrećući je na rukama
ko laganu igračku. Njezin je glas neprestano
romonio ko kristalni slap bistrog izvor-po-
točica.

»Da opažam zaista, da nijesu pretjeravali
u hvali. Krasan si mi. Kako je samo divan
u tebe plašt! A šljem? Jao, kako blješti, da
osljepiš; zar je od suhoga zlata?«

On je odgovarao koješta. Ponosan i mrki
junak kao da je podjetinjio. Zanio se u vre-
mena, dok je još lijepo ovo i svježe djevojčice
bilo sasvim sićušno. Na rukama ju je već
tada nosio, a ona mu je i tada koješta tepala.
Zatim je s ocem otišao, prateći već kao malen
dječak oca u bojovima i rijetko se je vraćao.
Kad je pak poodrastao gusario je na čelu lađa,
boraveći više na pučini nego li u zatišju utvr-
denih gradova. A dotle je mala sekica rasla
uz majku u tvrdom Nesaktonu, u kraljevskom

TISKARA PERKO

Vlasnici: Aleksander Perko i Miroslav Reputin, Zagreb
Gundulićeva ul. 26. Telefon br. 50-69

Izrađujemo prvoklasno sve štamparske poslo-
ve kao: listovne i zaključne papire, posjetnice,
reklamne karte, račune, kuverte, letake, pla-
kate, brošure i t. d., solidno i brzo. —

Tražite bezobvezne ponude.

dvoru, daleko od oca, koji je većinom ležao u Pzinju, sreću države...

Kao da se već zasitilo bratova zagrljaja djevojčice se naglo uspravi i zagleda se preko bratova ramena u pratnju mu, koja je kasnije lagano, nešto gundala.

»Menaju, stari družo, i ti si došao? A ja te, luda, ni pozdravila nijesam. Epulo, brate, pridržaj konja i stani da preskočim Menaju. Valja da mrkom tom Galu iščupam četinjasti brk... zakliknala je i poskočila tako naglo, da se i sam Epulon zanjihao na svom konju.

»Zla si, Arelo mala, i mrki te Gal ne će k sebi na konja«, nasmije se Epulon, ali ipak zastade s konjem, da dočeka Menaja. Ovaj ispruži ruke i dohvati djevojku. Lice mu zasjeo od neopisive sreće. Zagrlj djevojku, koja je sjela njegovu konju za vrat, pa osjećajući se u sigurnim rukama stala da se poigrava njegovim spuštanim brkom.

»Uvijek si jednak, čudni Gale«, govorila je. »Ožljak ti je na čelu čak još i dublji, no što je bio prije. Ružan si, stari prijatelju, i mrk i nenasmijan. Nijesi ko Epulon moj. Ali te ja ipak jednako volim...«

»Ne žalosti ga, Arelo, tijelom on nije lijep, ali mu je duša krasna, a i junak je k tome.«

»Junak? Zar je i on goloruk udavio medvjeda na Nengonu?«

»Nije dijete, medvjeda, nego Rimljanina. I ne jednog! Jednim je zamahom toljage smrskao do tri rimske lubanje — smijao se kralj, a ružni je Menaj, poniknuo očima kao nezasluženo hvalom postideno dijete, topći se od milinja i sreće i noseći dragocjen teret kraljevske kćeri na rukama...«

Bijahu već pred ulazom u grad. Mnogstvo je podekivalo, trublje su orile, talambasi udarali... Narod je nakon duga odsuća dočekivao opet kralja. U kraljevskom gradu ne bijaše svečanih obreda. Na ulazu je kralja dočekala kraljica majka, on je prignuo koljeno, a ona mu položila ruke na glavu i uvela ga kroz glavna vrata. Čuvar grada knez Nesikon izruči mu ključeve...

Nesakon bijaše tvrdo gnijezdo. Ni Pzinj, ni Petina, ni Pinkventum, pa čak ni stara Mutila i Faveria, ne bijahu ovako utvrđene. Na strmom brežuljku dizale se uokrug strahovito visoke gromade kamenih litica, preko kojih bijaše nemoguće popeti se i ući u grad. U svaku je pukotinu bila uzidana po koja oštra gvozdena kuka, da na njoj prsne rasparani drob dušmanina, koji bi silom pokušao preći preko zidina. Kažu da su čak prastari Histri sazidali grad bježeći pred Kolhimima i obranili se u njem od njihovih navala. Na tim su zidinama mnogo stoljeća kasnije i divlji Kelti čopori, koji provališe sa sjevera, skrhalili zube...

Sa sjeverne strane valjala se dubokim koritom, s dalekih planina, brzica rijeka, ulazila između klisura i gudura u grad, proticala njime u dva rukava i iziživ na sjeveroistočnoj strani iz grada rušila se s vrtoglave visine u bezdan. Rijeka je bila žila kucavica grada, opskrbljujuć posadu mu vazda zdravom pitkom vodom, tako da je, opskrbljena prepunim hambarima žita, mogla izdržati čak i desetgodišnju opsadu neprijateljsku...

Istina, prolazi između gudura, kojima je brzica, pjeneći se ulazila u grad, bijahu otvoreni, pa bi dušmanin kroz njih mogao u grad, kad bi kojim slučajem voda opala. Ali to se od pamti vijeka nije nikad dogodilo. Brzica se je valjala uvijek jednakomjerno, rušila se i stvarala virove, u kojima bi i najodvažniji neprijatelj bio zaglavio. A osim toga ne bi ni Histri gledali skrštenih ruku prodiranje neprijateljevo kroz ove ulaze. Ako ga ne bi prije udavila bujica, ubrzo bi mu probila šiju usijana strijela kakvog budnog Nesaktona. Grad je zato bio neosvojiv...

Menaj, bojni drug i najdraži prijatelj Epulov smjestio se s ostalim katalskim kneževima u južnom krilu prekrasne kraljevske palače, koja bijaše građena od najčišćeg ilirskog mramora. To je krilo bilo zapravo jedan dio gradskoga bedema, utvrđena kula nad samim gradskim zidom. S unutrašnje se je strane, u dvorištu kule, prostirao prekrasan vrt, zasaden oleandrima, divljom lozom, smokvama i bademima. Posred vrta proticao je jedan rukav rijeke, probijao se kroz same bedeme i izlazio ispod kule napolje, rušeći se strahovitim šumom u kotlinu pod gradom. U

kotlini se stapao s drugim rukavom, s kojim se je zajedno, nakon nekoliko zavijutka i skokova smirivao u nedalekom badoskom zaljevu...

Duša je Menajeva bila smućena. Za vedrih mjesječevih noći, dok je grad spavao tvrdim snom, Menaj je bdio. Izlazio bi na vrh kule, stao na ravnom širokom zidu i zagledao se u daljinu, srebrom zaliveno obzorje, more koje je blještalo na mjesječini. Pod njegovim je nogama šumio slap, strahovito bučeći. Jao, kako je toplo kucalo okratno ovo i tvrdo srce mrkoga Gala, kako ga obličavahu drugovi nazivati, iako bijaše Katalo, a ne Gal. Kako je nježno osjećalo i topilo se srce ovog junaka i ratnika! Sva ona pritajivana čežnja i strast danas je planula i uzbuktala užasnim plamenom, od kojeg će izgoriti. Trideset je i više godina prolazio svijetom, vječno bijen, ožigosan nasred čela sramotnim žigom roba; nikad nije osjetio milovanja, nikada sućuti, iskrene topline, nježnosti i ljubavi.

On jedini od čitave kraljeve pratnje i bojne njegove družine ne bijaše plemenita roda. Otac njegov ne bijaše ni knez, ni plemenski poglavica, ni ratnik. Bijaše sasvim običan katalski pastir, koji je zaglavio u šumi razderan od risa. Majku mu uhvatiše galske neke čete, koje su kao rimski pomoćnici pljačkale uz istarske granice, i odvele ju zajedno s njim, naprščetom, u ropstvo. Kupio ju je obogaćeni neki plebeja Pulcher, trgovac, zajedno sa djetetom. Dječaka, njega, preprodao je, čim je nešto poodrastao, za skupe novce galskome poglavici Katmelu, koji ga je vodio čak po Helveciji. Po nekoliko puta prodavan i preprodan, noseći na čelu duboki ožljak ropstva, dospio je u dvadesetpetoj godini i opet u ruke Pulchra Rimljanina, koji bijaše međutim napredovao u časti i blagostanju i postao pučki tribun.

Dadoše mu konja i odsad je morao pratiti Pulchrove trgovačke karavane, šiban do krvi, za svaku izgublenu malenkost. Stiskao je zube i trpio, jer nije nikad od poroda poznavao slasti slobode, o kojoj mu je stara robinjica majka znala katkad samo pričati u noćnoj tišini, dok bi ga u ropskim ođajama, njega malog roba, grijala na uvelim grudima. I sanjao bi o slobodnim šumama istarskim, o maloj drvenoj kolibi, o stadima, risovima i medvjedima, koji tule noću oko kolibe, u kojoj ti siguran i zaklonjen uz toplu vatru, spavaš. Sanjao je, samo sanjao, jer na javi nije o njoj mogao misliti...

Ali došao je dan, kad se u njemu sve preokrenulo. Utovljeni se je Rimljanin natjecao za drugo konzulsko mjesto. Sticao je veze, mitio i podmićivao. U svom je domu u Akvileji spremao veelebo gozbe. Stara je katalska robinjica uz mnoge svoje mlađe družice dvorila pijane goste; kad joj je slinavi jedan senator, da razveseli druge uzvanike podmetnuo nogu, prevalila se sirota i polila slatkim kašom senatorovu skupocjenu togu. Još je iste večeri bila strahovito izbatinana po tabanima, tako da je za dva dana u groznim mukama preminula. U Menaju je sve uskipjelo. Probo je nadglednika robova i izbičevao ženu Pulcheriovu, da su joj krpe mesa visjele, a zatim skočio na svog starog konja i odjurio prema istarskoj granici. Hajka Pulchrova gonila ga sve do Timava, gdje ga uhvatiše rimske pogranične straže. Nije se dao. Sva mržnja skupljena u njegovim grudima kroz dva desetljeća izbila je iz njega i on je strahovitom toljagom, kojom je nekad mlatio stoku prateće karavane, zavrtio oko sebe. Učinak je bio strašan: tri su tvrde legionarske lubanje prsnule u jedan mah... Znao je, sada je sve svršeno! Potjerao je konja i bacio se u vrtlog Timava. Staro se

kljuse propinjalo, vrtilo u virovima i koprčalo, ali na koncu je skupa s konjanikom isplivalo na protivnoj obali.

Bio je slobodan. Opet u domovini otaca. Naišao je na položaje Katala, koji su čuvali granicu i priključio im se. Za jednog pohoda kraljevičeva stupio je u njegovu četinu i od tada ga više nije napuštao... Staro je kljuse oprezan i iskušani spasitelj njegov kasalo vazda pod njime. I postalo mu jedinim stvaranjem, koje kada je znalo njegove prijašnje patnje, tješilo ga i razumjelo. Postalo mu bratom...

O svemu je tome mrki Menaj, šutljivi »Gale«, kako ga drugovi nazivao, jer je dugo robovao Galima, za vedrih ovih mjesječevih noći, uz šum rijeke, koja se rušila u provallju, razmišljao. Da li je ikada u životu osjetio užitek kakav? Da osjećao bi ga pokatkad, kad bi se mrvile i pucale rimske lubanje pod njegovim udarcima, ali to bijaše neki neobični, divljački užitek. A u njegovim je grudima ipak kucalo mekano neko i osjećajno srce, koje je čežnulo za drugim nekim užikom, nježnim i slatkim, od kojeg se duša topi. A taj je užitek osjetio eto danas u životu prvput. Na rukama je ponio nježno neko malo biće, koje ga je nazvalo bratom, tepalo mu glasove neke kristalna zvuka, nikad čuvene... Koliko je topline, koliko mekoće bilo u tom dječjem šapatu!

Kruto se je njegovo, osvetničko i mržnjom nabijeno srce rastapalo. Danas je razumio čuvstvo, koje spaja spolove od postanka svijeta, čuvstvo, koje usrećuje, pali, ubija i razara, stvarajući čovjeku čas raj, čas pakao na zemlji.

Jadni Menaj, koliko je trpio! Jer je vidio provaliju pred sobom. Stoput dublju, strašnju i goru od ove pod sobom, u koju se rušila zapjenušena rijeka! On bijaše ropski sin, s ožljkom usijana željeza na čelu, bez ikoga svoga, bez plemena, bez roda, star već kao ono staro njegovo kljuse, koje ga je jedino razumjelo i voljelo. A ona bijaše petnaestgodišnji pupoljak, iz mramornih kraljevskih dvorova, kraljevske krvi...

Bijedni Menaj!

ANTE TRANFIĆ

Bakačeva ul. 8. Zagreb, dvorište ravno.

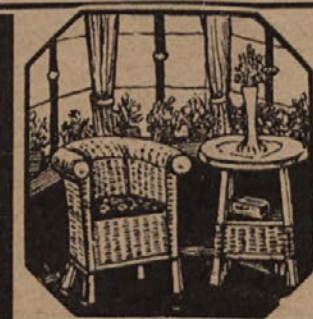
Specijalna trgovina svježih morskih riba, slanih sardela u bačvama i limenim kutijama bakalara suhog i močenog, vero Ragno i Hamerfest prima, veliki izbor maslinovog ulja, dalmatinskog peršuta crnih maslina, pašskog sira, pravog dalmatinskog meda, vinskog octa i t. d.

Cijeli dan otvoreno. Dostava u kuću. Brzjavni naslov: TRANFIĆ - Zagreb, Bakačeva 8. Interurban telefon br. 65-69

Istarska konoba J. Modesto

Zagreb, Gundulićeva ulica 4.

Omiljelo sastajalište Istrana. — Toči izvršna vina. — Buffet delikatesa. — Birane hladne i tople zakuske, objed i večera. — Kava i čaj u svako doba. — Preporuča sunarodnjacima i moli da ga i u se sunarodnjacima i moli da ga i u buduće počaste što brojnijim posjetom.

ŽELJKO VIŽINTIN

proizvod pletenog pokućstva i košara

Nova Cesta broj 20 ZAGREB (iza kolodvora Sava)

Najmodernije pletene garniture od trstike, rogoza i t. d. Za verande, balkone, sanatorije kupališta i t. d. Košare za industriju iz trstike, putne košare, kloferi, držala za novine i t. d.

65 Ilustrovani cjenici na zahtjev buda.